

Azınlıkça Dergisi

Sayı: 55 - Mart 2010

Agos - Mart 2010

Herkül Millas

Geçenlerde iki toplantıya katıldım. Birinin konusu din eğitimiydi, öbürünün demokratikleşme ve mutabakat. Her ikisi de gelecekteki mutlu bir toplumun haberciler gibiydi. Bu toplantıların ortak yanı çok seslilikleriydi; ama bu seslerin karışıklık, gerilim ve gürültülü yanları hiç yoktu. Farklı sesler, bir orkestranın çeşitli çalgıları gibi bir araya gelip ahenk oluşturdular. Toplumsal uzlaşma da öyle bir şeydir. Kimilerince öylesine korkulan farklı görüşler aslında birleştirici bir tutkaldır.

Mağdurların bir araya geldiği toplantılardı bunlar. Üstte ve egemen olanlar bu tür toplantılara gerek duymazlar. İmtiyazlılar toplansa düzenin ve gidişin devamının nasıl sağlanacağını tartışır. Oysa katıldığım toplantılarda değişim konuşuldu. Hakkı yenmiş etnik ve dini grupların, azınlıkların, yüzyılların horlanmış kadınların, varlıkları sözde unutulmuş olanların temsilcileri konuştu ve sitemlerini ve isteklerini dile getirdi.

Ezilmişlik duygusunu doğuran durumları, neleri şimdiye kadar duymadıklarımızı ve neleri bilmediklerimizi şaşkınlık ama utanç duygusu yaşayarak dinledim. Bilmemiz gerekirdi topluluğumuzun bu yanını, bu ayıp yanını: ayrımcılık, çifte standart, hor görme, hukuksuzluk, zorbalık, acımasızlık ve daha somut söylersek, cinayetler, işkenceler, soygunlar, sürgünler, kırımlar. Kimilerimiz bu yanımızı bilmek ve su yüzüne çıkarmak istemez. Ülkenin veya vatanımızın çirkin yanını sergilemenin ihanet gibi görenlerimiz de var. Bu toplantılarda egemen olan anlayış tam tersiydi: olayların hasır altı edilmesi ve dolayısıyla feci durumların sürdürülmesiydi kötü anlayış sayılan.

Konuşmacıları dinlerken sanki temel isteklerinin ve amaçlarının söylediklerini duyurmak değil de içlerini dökmektir. Seslerini duyuramamış olanların konuşma ihtiyacı temeldir; ve konuşabildiler uzun uzun ve serbestçe. On yıllarca susturulmuşun ne olduğunu insan böyle toplantılarda anlıyor. Her biri kendi öyküsünü anlattı. İnsanların bir kalıba dökülmesi adına ulus-devletçe yapılanları günümüzde artık mazur görmek hiç de kolay değil. Zaten konuşmama, bazı konuların tabuya dönüştürülmesi, yasal yollardan susturma politikaların uygulanması bundan dolayıdır: savunulamayacak olayları savunmanın tek yolu onları çeşitli yöntemler ve bahanelerle suskunluğun korumasına almaktır. İfade özgürlüğünü kısıtlamak bu yöntemlerin en başında gelir. Söz konusu toplantılarda ifade örnek biçimde serbestti.

İnsanların içlerini dökmesi ve kendi travmalı deneyimlerini dile getirmelerinin değerini ben toplantılardan sonra anladım. Toplantılar sırasında böyle ego-merkezli tutumun en yapıcı yaklaşım olmadığını, herkesin kendi derdini anlatmasının yeterli olmadığını düşündüm. Ve bunu dile getirerek, herkes kendi derdini anlatmasının gerekli ve kaçınılmaz olduğunu ama bunun yetmediğini söyledim. Bu dertlerin “kendi” dertleriniz olarak ele alınmamasının gereğini dile getirdim. Ezilen her birey toplumsal bir sıkıntının örneğidir. Her ezilenin derdi aslında her birimizin sıkıntısı olarak sunulmalı. Ve “kendi” derdimizle sınırlı kalmamızın, ve kendi derdimizi daha geniş bir çerçeve içinde ele almamızın gereğini söyledim.

Daha sonra, toplantıların seyrini izleyince, pek doğru düşünmediğimi, daha doğrusu “aceleci” olduğumu, bizlerin henüz içimizi dökme, derdimizi dile getirmeyi öğrenme, başkaları ile empati yapmaya alışma aşamasında olduğumuzu gördüm. On yıllarca, hatta yüzyıllarca bastırılan kimliklerin temsilcileri henüz şikayetlerini haykırmayı öğrenememiş durumda. Hoş, hepimiz “milli” diye bellettikleri klişe sloganları koro halinde haykırmayı belledik ama ben burada resmi ve serbest olan sözleri değil, içimizden gelen ve yasak olan seslerden söz ediyorum. Şu anda konuşmaya, dertleşmeye yani sohbet etmeye ihtiyacımız var. Bu toplantılar da bu fırsatı sağladılar.

Geçmişte yapılan çirkinlikleri Merih'ten veya dünyanın öteki ucundan gelenler yapmadı. Biz birbirimize yaptık. İnsanoğlu insanoğluna, komşu komşusuna. Bu yüzden özür konusu gündeme geldi. Ama sanırım özürden daha önemlisi – çünkü özrü kabahati işleyen diler, ve yapanların hemen hepsi ölmüştür - “geçmiş olsun” demektir. İlk yapılması gereken yapılanları kabul etmektir; “bize” yapılanların kabulü ilk adımdır ve “geçmiş olsun” demek kabullenmek demektir. “Evet, siz bunları yaşadınız, acınızı anlıyorum” demek belki de yeterlidir. Özürden de daha anlamlıdır sanıyorum. Böyle bir yaklaşım hem empati içeriyor hem de tecavüzcüyle kendimiz arasında mesafe koymayı. Özür dileme, bende kabullenemediğim bir sıkıntı içeriyor: ben eski kuşaklarla aramda aşılmasız bir duvarı örmüş durumdayım: onlarla idealler ve inançlar konusunda köprüleri yıkmışım. Zaten eskilerle günümüzdekiler arasında devamlılığa da inanmayanlardayım. Oysa özür şimdi sanki bir köprü gibi. Ama pek emin de değilim söylediklerimden; geçmişle aidiyetini sürdürenler de özür dilesin isterlerse.

Nerede mi gerçekleşti bu toplantılar? Ne fark eder ki! Dünyanın herhangi bir yerinde olabilir. Okur için ne fark eder, eğer mağdurdan yana ise. Yok eğer tutumunu, ilgisini, taraftarlığını ve onayını, toplantıların yer aldığı ülkeye, katılanların etnik veya dini kimliklerine göre belirleyecekse, bu kez de mağdurlardan yana değil “kendi mağdurlarından” yanadır demektir. Ama eğitsizliği ve mağdurları yaratan ve yaşatan “yalnız benim” insanıma yana olma anlayışı değil mi? İnsanlar fark etmeden yalnız “kendi yanları” saydıkları koruma ile sınırlı kaldıkça, tam da karşı oldukları anlayışın bir çeşidini oluştururlar: dışlanmışlığı, ötekileştirmeyi, taraftarlığı ve tabi ki mağduriyeti.